

СТАН РЕЄСТРАЦІЇ КОНТИНГЕНТІВ ХВОРИХ НА ЗЛОЯКІСНІ НОВОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ (продовження, початок див. у Бюлетені НКР № 18)

На підставі проведеного дослідження рівня спостереження хворих, що перебували на диспансерному обліку на кінець 2015 р., було показано результати аналізу всієї когорти контингентів хворих (опис об'єкту та мети дослідження див. в Бюлетені НКР № 18, стор. 81-85).

Аналіз структури контингентів за нозологічними групами показав, що найбільшу питому вагу серед контингентів мали хворі, які перебували на онкологічному обліку з приводу захворювання на ЗН шкіри – 22,6%, жіночих статевих органів – 16,7%, молочної залози – 15,0% та органів травлення – 13,8%; разом до цих нозологічних груп входило майже 70% всіх контингентів хворих (див. **Табл. 1.1А** в Бюлетені НКР № 18, **Рис. 2.1**).

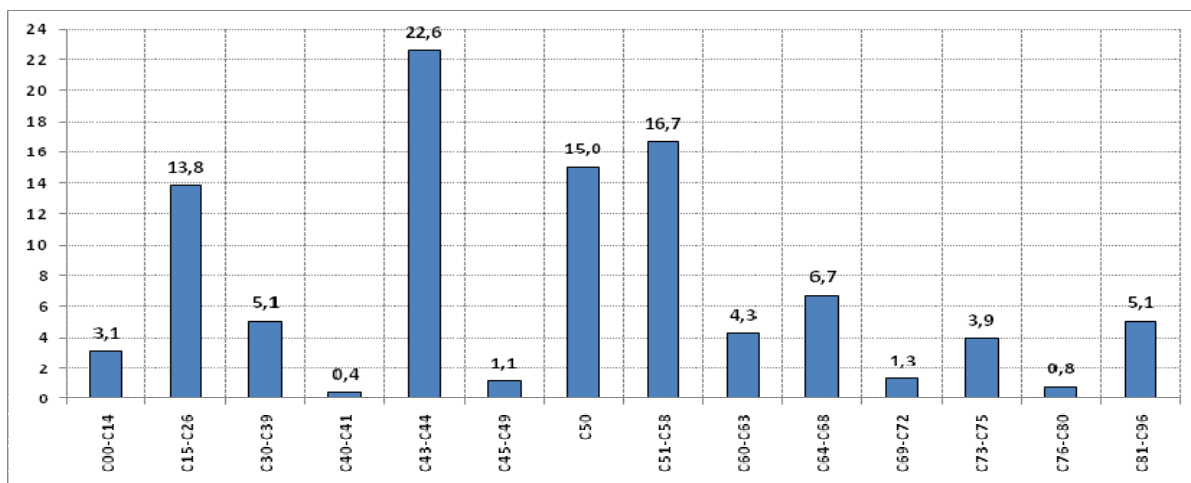

Рис. 2.1 - Структура контингентів хворих на ЗН станом на кінець 2015 року

Нижче розглянуто окремо кожну з найбільш вагомих в структурі контингентів онкологічних хворих нозологічних груп ЗН та рівень її спостереження в 2014-2015 рр. Низькі показники спостереження в АР Крим, Луганській і Донецькій областях пояснюються відомими подіями, тому їх повідомлятимемо без подальшого обговорення.

2. Контингенти хворих на ЗН шкіри (С43-С44)

Найбільшу питому вагу в структурі контингентів онкологічних хворих 2015 р. мали хворі, що перебували на обліку з приводу ЗН шкіри – 22,6%. До складу контингентів увійшли 271957 хворих цієї категорії, з яких меншість (28580, або 10,5% контингентів хворих на ЗН шкіри) склали хворі на злоякісну меланому шкіри (код МКХ-10 С43) та переважну більшість (243377, або 89,5%) – хворі на немеланомні ЗН шкіри (С44) (див. **Табл. 2.1**, графи 1-6 першого рядка).

Зауважимо, що в міжнародній практиці загальні показники захворюваності та розповсюдженості ЗН часто обчислюють з урахуванням тільки меланоми шкіри, а немеланомні новоутворення шкіри з аналізу виключають (що пояснюють неможливістю забезпечити належний рівень повноти реєстрації випадків цієї патології, вірогідно через те, що більшість з них складають випадки базально-клітинної карциноми, перебіг якої є відносно неагресивним, а прогноз – оптимістичним). В Україні в минулому хворих на базаліому шкіри знімали з онкологічного обліку через 5 років спостереження при відсутності клінічних проявів прогресування цієї хвороби.

Таблиця 2.1 складається з 3-х частин. В першій частині (в графах 1-3) ми наводимо кількість хворих, які складають досліджувані контингенти 2015 р., розподілені за часовим інтервалом встановлення діагнозу. В другій частині (в графах 4-6) наведено їх структурний

розподіл залежно від часу встановлення діагнозу (дати діагнозу, ДД). В третьому розділі **Таблиці 2.1** (в графах 7-9) наведено показник спостереження цих хворих в 2014-2015 рр., тобто частку хворих, життєвий статус яких був востаннє відомий НКР в ці роки.

Нагадаємо, що з метою оцінити реальний стан простеженості контингентів у період 2014-2015 рр. головну увагу ми приділятимемо аналізу когорти хворих, діагноз яких встановлено до 2013 р. включно (надалі її позначатимемо ДД 1950-2013), оскільки рівень спостереження хворих з ДД 2014-2015 є стовідсотковим.

Таблиця 2.1 - Розподіл контингентів хворих на меланому шкіри (С43) та немеланомні ЗН шкіри (С44) і показники спостереження в залежності від року встановлення діагнозу

Рік встановлення діагнозу	Кількість хворих на обліку			Структура контингентів хворих за роком встановлення діагнозу, %			Рівень спостереження в 2014-2015 рр., %		
	С43	С44	С43-С44	С43	С44	С43-С44	С43	С44	С43-С44
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1950-2015	28580	243377	271957	10.5*	89.5*	100.0*	57.1	50.5	51.2
1950-1959	13	47	60	0.1	0.0	0.0	38.5	46.8	45.0
1960-1969	120	408	528	0.4	0.2	0.2	50.8	40.0	42.4
1970-1979	420	1647	2067	1.5	0.7	0.8	38.1	35.0	35.6
1980-1989	1440	5137	6577	5.0	2.1	2.4	40.1	34.8	36.0
1990-1999	3884	34207	38091	13.6	14.1	14.0	42.9	37.7	38.2
1950-1999	5877	41446	47323	20.6	17.0	17.4	42.0	37.2	37.8
2000-2009	9623	102763	112386	33.7	42.2	41.3	48.0	42.7	43.1
1950-2009	15500	144209	159709	54.2	59.3	58.7	45.7	41.1	41.6
2010	1672	15190	16862	5.9	6.2	6.2	50.2	45.0	45.6
2011	1912	16012	17924	6.7	6.6	6.6	51.7	46.7	47.2
2012	2144	17713	19857	7.5	7.3	7.3	52.4	48.1	48.6
2013	2608	18845	21453	9.1	7.7	7.9	58.9	49.2	50.3
2014	2327	16805	19132	8.1	6.9	7.0	100.0	100.0	100.0
2015	2417	14603	17020	8.5	6.0	6.3	100.0	100.0	100.0
1950-2013	23836	211969	235805	83.4	87.1	86.7	48.6	43.1	43.7

* - питома вага нозологічної групи в структурі контингентів всіх хворих на ЗН шкіри

Вивчення структури хворих даної когорти за датою встановлення діагнозу показало, що більше половини (58,7%) склали пацієнти з діагнозом ЗН шкіри, виявленим в 1950-2009 рр. (ДД 1950-2009), причому серед них 20,6% та 17,0%, відповідно, склали пацієнти зі злоякісною меланою та з немеланомною карциною шкіри з ДД 1950-1999. Насправді кількість хворих на немеланомні карциноми шкіри і відповідний показник поширеності можуть бути набагато більшими через те, що до початку 1990-х років хворих на базально-клітинну карциному шкіри знімали з онкологічного обліку після закінчення 5-ти років з часу її виявлення у разі відсутності проявів поновлення захворювання.

Дослідження показало, що загальний рівень спостереження хворих на ЗН шкіри становив 51,2%, тобто майже у половини з них впродовж 2014-2015 рр. відомості про життєвий статус в НКР не оновлювалися. Показник спостереження групи пацієнтів з немеланомними ЗН шкіри з ДД 1950-1999 не перевищував 37,2%, проте у хворих на меланому шкіри він становив 42,0%. Подібна картина спостерігалася в групі осіб з ДД 2000-2009, у яких показник спостереження хворих на немеланомні ЗН шкіри становив 42,7%, хворих на меланому шкіри – 48,0%. Загальний по Україні рівень спостереження в 2014-2015 рр. всієї когорти контингентів хворих на шкірні ЗН з ДД 1950-2013 становив 43,7%, причому було простежено 48,6% хворих на меланому шкіри і 43,1% хворих на інші ЗН шкіри

Діапазон значень показника спостереження всіх хворих на ЗН шкіри в розрізі регіонів України виявився дуже широким: він варіював від 17,3% до 100%, а в групі пацієнтів з ДД 1950-2013 – від 5,0% до 100% (див. **Табл. 2.2, Рис. 2.2**).

В Таблиці 2.2 показано загальну кількість контингентів онкологічних хворих станом на 2015 р. в кожній області і їхню кількість в групах відповідно до року виявлення захворювання на ЗН шкіри, а також показники спостереження кожної з цих груп.

Таблиця 2.2 – Показники спостереження контингентів хворих на ЗН шкіри (С43-С44) в регіонах України в групах за роком встановлення діагнозу

Адміністративна територія	Кількість хворих на обліку				Показник спостереження в 2014-2015 рр. , %			
	1950-1999	2000-2013	1950-2013	1950-2015	1950-1999	2000-2013	1950-2013	1950-2015
Україна	47323	188482	235805	271957	37.8	45.1	43.7	51.2
АР Крим	2907	13309	16216	17707	10.2	10.7	10.6	18.1
Вінницька	1847	6031	7878	9256	100.0	100.0	100.0	100.0
Волинська	701	2934	3635	4288	93.4	98.2	97.3	97.7
Дніпропетровська	2441	12816	15257	18154	48.6	49.8	49.6	57.6
Донецька	6214	16154	22368	23604	13.3	20.7	18.6	22.9
Житомирська	716	4874	5590	6698	15.5	22.8	21.8	34.8
Закарпатська	995	3074	4069	4776	67.0	64.3	65.0	70.2
Запорізька	1129	10419	11548	13689	89.5	88.8	88.9	90.6
Івано-Франківська	729	3913	4642	5751	80.2	86.7	85.7	88.5
Київська	1648	6525	8173	9788	65.4	70.4	69.4	74.5
Кіровоградська	442	4358	4800	5886	90.3	94.2	93.8	95.0
Луганська	2953	9371	12324	12689	1.0	1.9	1.7	4.5
Львівська	2473	10559	13032	15410	18.6	26.1	24.6	36.3
Миколаївська	1605	6455	8060	9279	12.8	13.0	13.0	24.4
Одеська	2853	12180	15033	17084	15.7	15.5	15.5	25.7
Полтавська	1745	6448	8193	9711	25.6	21.4	22.3	34.4
Рівненська	850	2774	3624	4128	19.8	29.9	27.5	36.4
Сумська	1863	5859	7722	9055	99.9	97.8	98.3	98.6
Тернопільська	866	3481	4347	5177	7.9	14.0	12.8	26.8
Харківська	3007	9741	12748	15234	54.6	61.1	59.5	66.1
Херсонська	1109	3926	5035	6134	15.3	20.0	19.0	33.5
Хмельницька	864	4339	5203	6358	99.8	100.0	99.9	100.0
Черкаська	1259	5660	6919	8357	8.4	14.7	13.6	28.4
Чернівецька	1088	2422	3510	4031	2.0	6.4	5.0	17.3
Чернігівська	796	3970	4766	5760	82.2	81.8	81.9	85.0
м. Київ	2511	12686	15197	18037	85.5	88.3	87.5	89.4

Встановлено, що показники спостереження у всіх означених групах хворих мали високі значення (90,3-100%) в 5-ти областях – Вінницькій, Волинській, Кіровоградській, Хмельницькій, Сумській, а найнижчі – в Чернівецькій області (2,0%, 4,3%, 17,3%). Також високий порівняно з іншими регіонами рівень простеженості у всіх групах даної когорти було виявлено в Чернігівській, Івано-Франківській, Запорізькій областях та м. Київ (80,2-88,9%).

На Рисунок 2.2, що унаочнює виразне розділення регіонів за рівнем спостереження хворих досліджуваної когорти, наведені значення показників простеженості контингентів хворих з ДД 1950-2013 захворювання на ЗН шкіри. В Чернівецькій, Тернопільській, Черкаській, Миколаївській, Одеській, Херсонській, Житомирській, Полтавській, Львівській та Рівненській областях показник спостереження когорти хворих 1950-2013 рр. був значно нижчим за середньоукраїнський рівень (42,7%): від 26,0% в Рівненській області до 4,3% в Чернівецькій, ще в 4-х областях (Дніпропетровській, Харківській, Закарпатській, Київській) цей показник коливався від 49,4% до 68,7%.

Середній по Україні показник спостереження хворих з ДД 1950-1999 становив 37,8% і коливався від 2% до 100%. В більшості регіонів він був співставним за рівнем з показником спостереження в групі осіб з ДД 2000-2013. Різниця у рівні простеженості цих груп у 5% та більше виявлена лише у Івано-Франківській, Київській, Рівненській, Тернопільській, Харківській та Черкаській областях.

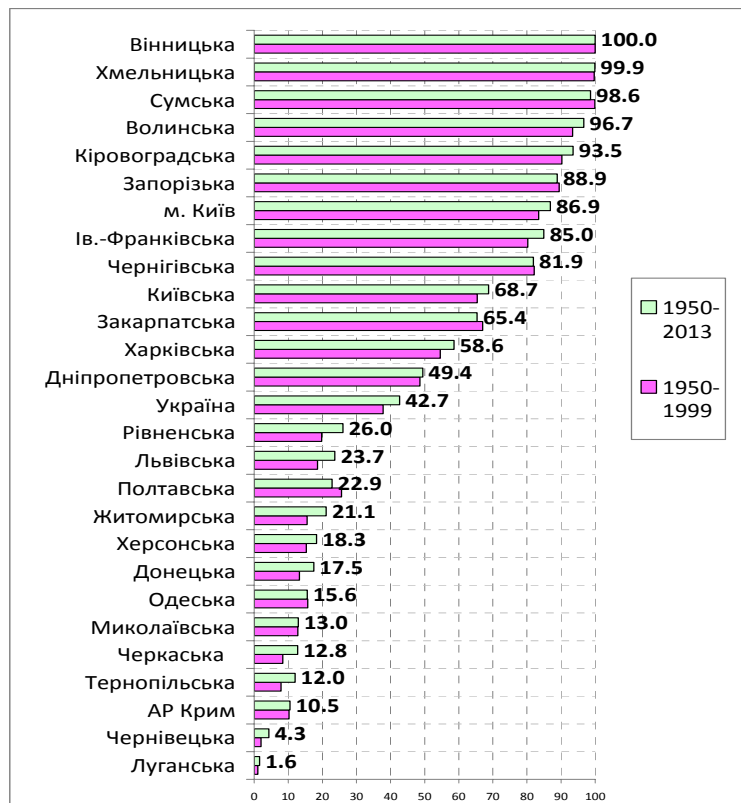

Рис. 2.2 – Простеженість контингентів хворих на ЗН шкіри в 2014-2015 рр., %

Також було досліджено залежність рівня спостереження контингентів хворих на ЗН шкіри від морфологічного типу пухлини та дати встановлення діагнозу (див. Табл. 2.3). Провідне місце в структурі захворюваності на ЗН шкіри займають базально-клітинні карциноми (66,7%), плоскоклітинні карциноми (16,0%) та злоякісні меланоми (10,6%).

Таблиця 2.3 - Розподіл контингентів хворих на ЗН шкіри за роком встановлення діагнозу та морфологічним типом новоутворення

Морфологічна група	1950-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2009	2010-2015	1950-2015	Структура за морфологічним типом, %
Всі ЗН шкіри	60	528	2067	6577	38091	112386	112248	271957	100.0
Плоскоклітинні карциноми	19	190	865	2556	7306	15655	15695	43525	16.0
Базально-клітинні карциноми	9	62	263	1400	23227	73927	77374	181442	66.7
Аденокарциноми	0	2	18	59	296	767	429	1627	0.6
Інші уточнені карциноми	0	0	1	7	101	142	123	383	0.1
Злоякісні меланоми	15	153	523	1657	4315	16356	12715	28759	10.6
Неуточнені карциноми	10	44	134	327	1297	1857	1713	5544	2.0
Саркоми та інші ЗН сполучної тканини	0	6	26	54	153	482	460	1220	0.4
Інші уточнені ЗН	0	1	1	4	13	2	1	22	0.0
Неуточнені ЗН	7	70	236	513	1383	3198	3738	9435	3.5

Встановлено, що у 3,5% хворих, які перебувають на обліку з приводу ЗН шкіри, морфологічний тип пухлини не уточнено і зареєстровано лише «злоякісне новоутворення» шкіри і у 2% не уточнено клітинний тип карциноми. Зазначимо, що кількість контингентів хворих, зареєстрованих з неуточненим морфологічним типом ЗН, в останні роки зростає: питома вага контингентів хворих з неуточненим діагнозом і ДД 2000-2009 складала 4,5%, а з ДД 2010-2015 – 4,9%.

Найбільш чисельна група контингентів хворих на ЗН шкіри – пацієнти з базально-клітинною карциномою – включала 181442 осіб, що становило 15,8% всього загалу контингентів хворих, які перебували на онкологічному обліку на кінець 2015 р. (див. **Табл. 1.1А** в Бюлетені НКР № 18), або 75% контингентів хворих на немеланомні ЗН шкіри.

При вивченні вікової структури групи пацієнтів, які перебували на онкологічному обліку з приводу злоякісної базаліоми шкіри на кінець 2015 р., було встановлено, що найбільшу питому вагу в ній складали особи віком 70-79 років – 34,8% (63099 осіб) та віком 80-89 років – 21,8% (39639 осіб) (див. **Табл. 2.4**). Крім того, до складу цієї групи пацієнтів входили ще 10,5 тис. осіб віком старше 90 років (5,8%), тобто 62,4% контингентів хворих на злоякісну базаліому складали особи віком 70+ років.

Таблиця 2.4 – Розподіл контингентів пацієнтів з базально-клітинною карциномою шкіри залежно від віку та року останнього спостереження

Вікова група (рік народження)	Рік останнього спостереження									Вікова струк- тура, %	Показник спостереження в 2014-2015 рр., %
	1950- 1959	1960- 1969	1970- 1979	1980- 1989	1990- 1999	1950- 1999	2000- 2009	2010- 2015	1950- 2015		
90+ (1900-1925)	4	14	95	245	3419	3777	4893	1829	10499	5.8	31.9
80-89 (1926-1935)	2	28	153	497	6938	7618	18774	13247	39639	21.8	49.8
70-79 (1936-1945)	3	14	99	514	7809	8439	26822	27838	63099	34.8	51.9
60-69 (1946-1955)	0	4	13	182	4214	4413	15985	19847	40245	22.2	55.4
50-59 (1956-1965)	0	2	2	34	1399	1437	7066	11593	20096	11.1	54.2
40-49 (1966-1975)	0	0	1	8	348	357	1797	3542	5696	3.1	55.8
30-39 (1976-1985)	0	0	0	0	93	93	506	1189	1788	1.0	57.6
20-29 (1986-1995)	0	0	0	0	6	6	83	271	360	0.2	63.6
15-19 (1996-2000)	0	0	0	0	1	1	1	18	20	0.0	70.0
Всі	9	62	363	1480	24227	26141	75927	79374	181442	100.0	51.5
Всі, % *	0.0	0.0	0.2	0.8	13.4	14.4	41.8	43.7	100.0		

*питома вага групи з відповідною датою останнього спостереження

Загальний рівень спостереження хворих на базально-клітинну карциному шкіри в 2014-2015 рр. становив 51,5%; коливання значень показника спостереження цих хворих різних вікових категорій перебувало в межах 49,8-70,0%; пацієнти вікової групи 90+ років у 2014-2015 рр. були простежені на рівні 31,9%.

Аналіз розподілу контингентів хворих, що перебували на онкологічному обліку в кінці 2015 р. з приводу ЗН шкіри, за датою останнього спостереження показало, що переважну більшість з них (102068 осіб, або 56,2%) не спостерігали понад 5 років, а 14,4% (26141 особу) – більше 15-ти років, причому майже половина з них у 2015 р. досягла віку 80+ років.

Таким чином, очевидно, що контингенти хворих на базаліому шкіри суттєво утруднюють проведення належного диспансерного нагляду онкологічних хворих через їхню багаточисельність, а з іншого боку не потребують ретельного нагляду через неагресивний перебіг цієї хвороби, тому можливо доцільно буде переглядати життєвий статус лише тих хворих даної категорії, які перевищили, наприклад, віковий бар'єр 80-ти років і не спостерігалися понад 5 років, для запобігання накопиченню даних про таких хворих в НКР.

Одночасно застерігаємо від механічної та жодним чином не підтвердженої реєстрації хворих як таких, що перебувають під диспансерним наглядом, яка є грубим порушенням правил диспансерного обліку пацієнтів та порушує достовірність інформації в НКР. Це застереження перш за все відноситься до канцер-реєстрів Вінницької, Волинської, Запорізької, Івано-Франківської, Кіровоградської, Сумської, Хмельницької, Чернігівської областей та м. Київ.

3. Контингенти хворих на ЗН жіночих статевих органів (C51-C58)

Друге місце за кількістю (198726 осіб – 16,7%) контингентів онкологічних хворих 2015 р. займали хворі на ЗН жіночих статевих органів (C51-C58).

В структурі контингентів цих хворих найбільшу питому вагу – 46,2% – мали хворі на ЗН тіла матки (C54), 33,0% складали хворі на ЗН шийки матки (C53), 17,0% – хворі на ЗН яєчника (C56), 2% – хворі на ЗН вульви (C51), хворі на ЗН інших жіночих статевих органів – піхви (C52), неуточної частини матки (C55), інших придатків матки (C57) та трофобластичних пухлин плацентарної тканини (C58) – складали 1,8% (див. Табл. 3.1А).

Таблиця 3.1А - Розподіл контингентів хворих на ЗН жіночих статевих органів (C51-C58) за датою встановлення діагнозу

Рік встановлення діагнозу	Кількість хворих на обліку									Питома вага групи хворих з відповідним роком встановлення діагнозу, %				
	C51	C52	C53	C54	C55	C56	C57	C58	C51-C58	C51	C53	C54	C56	C51-C58
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1950-2015	3931	934	65578	91855	802	33706	1042	878	198726	2.0*	33.0*	46.2*	17.0*	100.0*
1950-1959	2	0	143	11	1	22	1	4	184	0.1	0.2	0.0	0.1	0.1
1960-1969	10	3	980	135	1	156	7	18	1310	0.3	1.5	0.1	0.5	0.7
1970-1979	34	13	2689	997	18	713	33	57	4554	0.9	4.1	1.1	2.1	2.3
1980-1989	116	46	6499	5269	45	2358	112	135	14580	3.0	9.9	5.7	7.0	7.3
1990-1999	449	121	11572	16218	153	5531	218	195	34457	11.4	17.6	17.7	16.4	17.3
1950-1999	611	183	21883	22630	218	8780	371	409	55085	15.5	33.4	24.6	26.0	27.7
2000-2009	1422	361	22809	34711	278	11355	287	290	71513	36.2	34.8	37.8	33.7	36.0
1950-2009	2033	544	44692	57341	496	20135	658	699	126598	51.7	68.2	62.4	59.7	63.7
2010	212	42	2973	4961	33	1597	50	32	9900	5.4	4.5	5.4	4.7	5.0
2011	284	50	3271	5368	40	1854	59	24	10950	7.2	5.0	5.8	5.5	5.5
2012	289	73	3593	5678	45	2188	63	32	11961	7.4	5.5	6.2	6.5	6.0
2013	327	65	3725	6516	44	2543	72	38	13330	8.3	5.7	7.1	7.5	6.7
2014	392	94	3726	6240	76	2698	70	33	13329	10.0	5.7	6.8	8.0	6.7
2015	394	66	3598	5751	68	2691	70	20	12658	10.0	5.5	6.3	8.0	6.4
1950-2013	3145	774	58254	79864	658	28317	902	825	172739	80.0	88.8	86.9	84.0	86.9

* - питома вага нозологічної групи в структурі контингентів всіх хворих на ЗН жіночих статевих органів

Понад чверть контингентів хворих на ЗН жіночих статевих органів 2015 р. складали пацієнтки з ДД 1950-1999 (55085 хворих). Серед хворих на рак шийки матки (C53) жінки з ДД 1950-1999 складали 33,4%; серед контингентів хворих на ЗН яєчника (C56) таких налічувалося 26,0%, серед контингентів хворих на ЗН тіла матки - 24,5%, серед контингентів хворих на рак вульви (C51) – 15,5% Понад третину всіх контингентів хворих на ЗН жіночих статевих органів (36%) складали хворі з ДД 2000-2009 (71513 осіб). Отже, більшість (63,7%) хворих даної когорти перебувала на обліку понад 5 років: від 51,7% контингентів хворих на ЗН вульви до 68,2% – хворих на рак шийки матки.

Загальний показник охоплення у 2014-2015 рр. спостереженням хворих на ЗН жіночих статевих органів становив 55,7% (див. Табл. 3.1Б). При виключенні з дослідження жінок з ДД 2014-2015 рівень спостереження не перевищував 49,0%.

Серед пацієнток, які увійшли до контингентів хворих до початку 2000 р., життєвий статус було простежено у 41,3%, а серед тих, які перебували на обліку більше 5-ти років – 45,3%. Порівняно вищим був рівень спостереження хворих групи ДД 2010-2013 (54,4-65,8%), але очевидно, що не відбулося належного охоплення спостереженням всіх жінок, які захворіли в 2013 р.

Таблиця 3.1Б – Показники спостереження контингентів хворих на ЗН жіночих статевих органів в залежності від дати встановлення діагнозу

Рік встановлення діагнозу	C51	C52	C53	C54	C55	C56	C57	C58	C51-C58
1950-2015	55,2	57,5	55,8	55,0	65,6	57,1	56,7	49,7	55,7
1950-1959	0.0	-	34.3	81.8	100.0	50.0	100.0	75.0	40.2
1960- 1969	10.0	33.3	36.9	38.5	100.0	37.8	28.6	27.8	36.9
1970- 1979	38.2	30.8	39.2	34.0	66.7	36.5	21.2	42.1	37.6
1980- 1989	38.8	28.3	41.5	38.9	71.1	38.0	44.6	38.5	40.0
1990- 1999	34.1	39.7	44.0	42.2	72.5	40.0	38.5	37.9	42.5
<i>1950-1999</i>	<i>34.7</i>	<i>36.1</i>	<i>42.3</i>	<i>41.1</i>	<i>72.0</i>	<i>39.2</i>	<i>38.8</i>	<i>38.6</i>	<i>41.3</i>
2000- 2009	41.4	44.3	51.1	47.3	47.8	47.1	50.2	50.0	48.4
<i>1950-2009</i>	<i>39.4</i>	<i>41.5</i>	<i>46.8</i>	<i>44.9</i>	<i>58.5</i>	<i>43.7</i>	<i>43.8</i>	<i>43.3</i>	<i>45.3</i>
2010	48.1	57.1	57.5	52.7	57.6	54.5	58.0	62.5	54.4
2011	45.8	68.0	58.9	55.0	45.0	59.2	62.7	54.2	56.7
2012	52.2	67.1	61.3	55.5	51.1	59.1	60.3	53.1	57.9
2013	61.2	67.7	68.0	62.6	72.7	70.5	81.9	78.9	65.8
2014-2015	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
1950-2013	44.0	48.7	50.3	48.2	58.1	48.9	50.0	46.4	49.0

В групах хворих на ЗН шийки матки, тіла матки та яєчника з ДД 1950-2013 показники спостереження були, відповідно, на рівні 50,3%, 48,2% та 48,9%, дещо нижчими були показники простеженості хворих на ЗН вульви (C51) та ЗН плацентарної тканини (C58) – 44,0% та 46,4%, відповідно.

Аналіз показників спостереження всіх хворих на ЗН жіночих статевих органів в розрізі регіонів України показав широкий діапазон значень від 22% до 100%; в групі жінок з ДД 1950-2013 рівень простеженості варіював від 10,0% до 100%; в групі захворілих до 1999 р. – від 2,6% до 100% (див. **Табл. 3.2, Рис. 3.1**).

Як і при розгляді простеженості контингентів хворих на ЗН шкіри, регіони розділилися на декілька груп: найнижчими були показники спостереження в Чернівецькій, Одеській, Миколаївській, Тернопільській, Полтавській, Херсонській та Черкаській областях, де в 2014-2015 рр. зареєстровано життєвий статус лише у 10,0-26,5% хворих. Також нижче середнього по Україні був рівень спостереження даної когорти хворих у Рівненській, Житомирській та Львівській областях (32,2-40,7%). Найвищі рівні зареєстровано в Сумській, Кіровоградській, Волинській, Волинській, Хмельницькій та Вінницькій областях (95,1-100,0%). В інших регіонах цей показник варіював від 56,6% до 85,7%.

Порівняння груп з різними датами встановлення діагнозу показало майже однаково високі показники простеженості хворих в групах з ДД 1950-2009, 2000-2009 та 2010-2013 (92,9-100%) в Сумській, Кіровоградській, Волинській, Волинській, Хмельницькій та Вінницькій областях; лише показник спостереження хворих, які перебували під наглядом менше 5-ти років в Сумському КР, виявився нижчим, ніж у тих, хто захворів у 1950-2009 рр. (86,6% проти 97,0-99,5%). В інших регіонах спостереження контингентів хворих з ДД 1950-2009 було очікувано гіршим, ніж тих, що перебували під наглядом менше 5-ти років.

Аналіз простеженості життєвого статусу жінок даної когорти в регіонах залежно від локалізації ЗН показав майже однакові рівні простеженості хворих на ЗН вульви, шийки матки, тіла матки та яєчника (див. **Рис. 3.2**). Лише у Львівській області рівень спостереження пацієнток зі ЗН шийки матки помітно відрізнявся від спостереження хворих на ЗН інших жіночих статевих локалізацій (54,8% проти 31,1-32,8%), що можливо пояснюється початком з 2014 року проведення спільного зі Світовим банком проекту МОЗ України «Онкопrevenція та

впровадження ефективних протипухлинних технологій у Львівській області», головну увагу в якому приділено раку молочної залози та шийки матки.

Таблиця 3.2 - Рівень спостереження контингентів хворих на ЗН жіночих статевих органів в регіонах України залежно від року встановлення діагнозу (ДД)

Адміністративна територія	Кількість хворих на обліку					Показник спостереження в 2014-2015 рр. , %				
	1950-1999	2000-2009	2010-2013	1950-2013	1950-2015	1950-1999	2000-2009	2010-2013	1950-2013	1950-2015
Україна	55085	71513	46141	172739	198726	41.3	48.4	59.1	49.0	55.7
АР Крим	2165	2619	2028	6812	7429	10.7	10.7	23.2	14.4	21.5
Вінницька	2641	2921	1534	7096	8173	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Волинська	1281	1890	1067	4238	4780	94.4	97.6	99.3	97.1	97.4
Дніпропетровська	3054	4849	3269	11172	13418	52.0	55.3	63.0	56.6	63.9
Донецька	6637	7476	4914	19027	20257	14.7	22.6	42.4	25.0	29.5
Житомирська	1449	2149	1338	4936	5821	17.5	35.3	68.1	39.0	48.2
Закарпатська	1121	1423	860	3404	4005	59.5	59.7	70.7	62.4	68.1
Запорізька	1611	3170	1872	6653	7764	83.6	83.2	91.7	85.7	87.8
Івано-Франківська	1168	1485	1040	3693	4392	74.4	82.2	89.8	81.9	84.7
Київська	2280	3181	1987	7448	8715	68.9	72.1	70.8	70.8	75.0
Кіровоградська	925	1706	1227	3858	4802	92.9	97.9	94.9	95.7	96.6
Луганська	3211	3720	2319	8482	10798	0.7	1.7	13.9	4.9	10.0
Львівська	2881	3146	2455	9250	8963	30.8	49.5	53.8	40.7	49.2
Миколаївська	1441	1649	1083	4173	4872	10.0	17.4	46.1	22.3	33.4
Одеська	2958	4691	2645	10294	11727	16.6	16.1	23.8	18.2	28.2
Полтавська	1636	2268	1558	5462	6512	21.8	20.8	30.6	23.9	36.2
Рівненська	1164	1467	987	3618	4307	21.7	30.5	47.1	32.2	43.1
Сумська	1497	1755	1166	4418	5189	99.5	97.0	86.6	95.1	95.9
Тернопільська	1776	1640	1054	4470	5147	7.2	22.9	52.1	23.6	33.6
Харківська	3348	4574	2862	10784	12644	62.5	63.6	73.2	65.8	70.8
Херсонська	1082	1569	1035	3686	4321	10.4	20.4	49.3	25.6	36.5
Хмельницька	1262	1661	1283	4206	5119	99.5	99.6	99.8	99.6	99.7
Черкаська	1644	2218	1413	5275	6178	8.6	21.7	55.0	26.5	37.3
Чернівецька	1437	1154	677	3268	3771	2.6	9.1	27.3	10.0	22.0
Чернігівська	1343	1643	1013	3999	4666	76.0	83.6	93.4	83.5	85.9
м. Київ	3200	4722	3017	10939	12878	65.1	69.0	75.5	69.6	74.2

Розглянемо віковий склад контингентів жінок, хворих на ЗН статевих органів, та їхній розподіл за роком останнього спостереження станом на кінець 2015 року (див. Табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Розподіл контингентів хворих на ЗН жіночих статевих органів залежно від віку та року останнього спостереження

Вікова група (рік народження)	Рік останнього спостереження									Вікова структура, %
	1950-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	1950-1999	2000-2009	2010-2015	1950-2015	
90+ (1900-1925)	0	7	43	86	381	517	1199	2885	4601	2.3
80-89 (1926-1935)	1	4	67	252	884	1208	3839	16168	21215	10.7
70-79 (1936-1945)	0	0	31	154	1025	1210	5835	38764	45809	23.1
60-69 (1946-1955)	0	1	8	63	655	727	5571	50082	56380	28.4
50-59 (1956-1965)	0	0	1	19	259	279	2977	39238	42494	21.4
40-49 (1966-1975)	0	0	0	3	65	68	1045	18133	19246	9.7
30-39 (1976-1985)	0	0	0	1	12	13	356	7196	7565	3.8
20-29 (1986-1995)	0	0	0	0	1	1	40	1218	1259	0.6
15-19 (1996-2000)	0	0	0	0	0	0	4	137	141	0.1
1-9 (2006-2014)	0	0	0	0	0	0	0	16	16	0.0
Всі	1	12	150	578	3282	4023	20866	173837	198726	100.0
Всі, % *	0.0	0.0	0.1	0.3	1.7	2.0	10.5	87.5	100.0	-

*питома вага групи з відповідною датою останнього спостереження

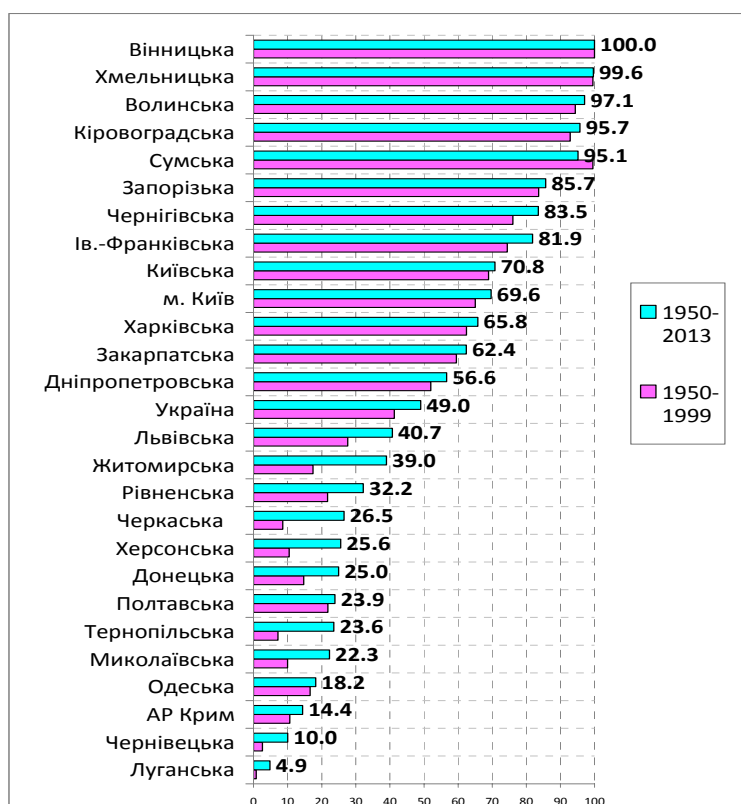

Рис. 3.1 – Простеженість контингентів хворих на ЗН жіночих статевих органів (C51-C58) в 2014-2015 рр., %

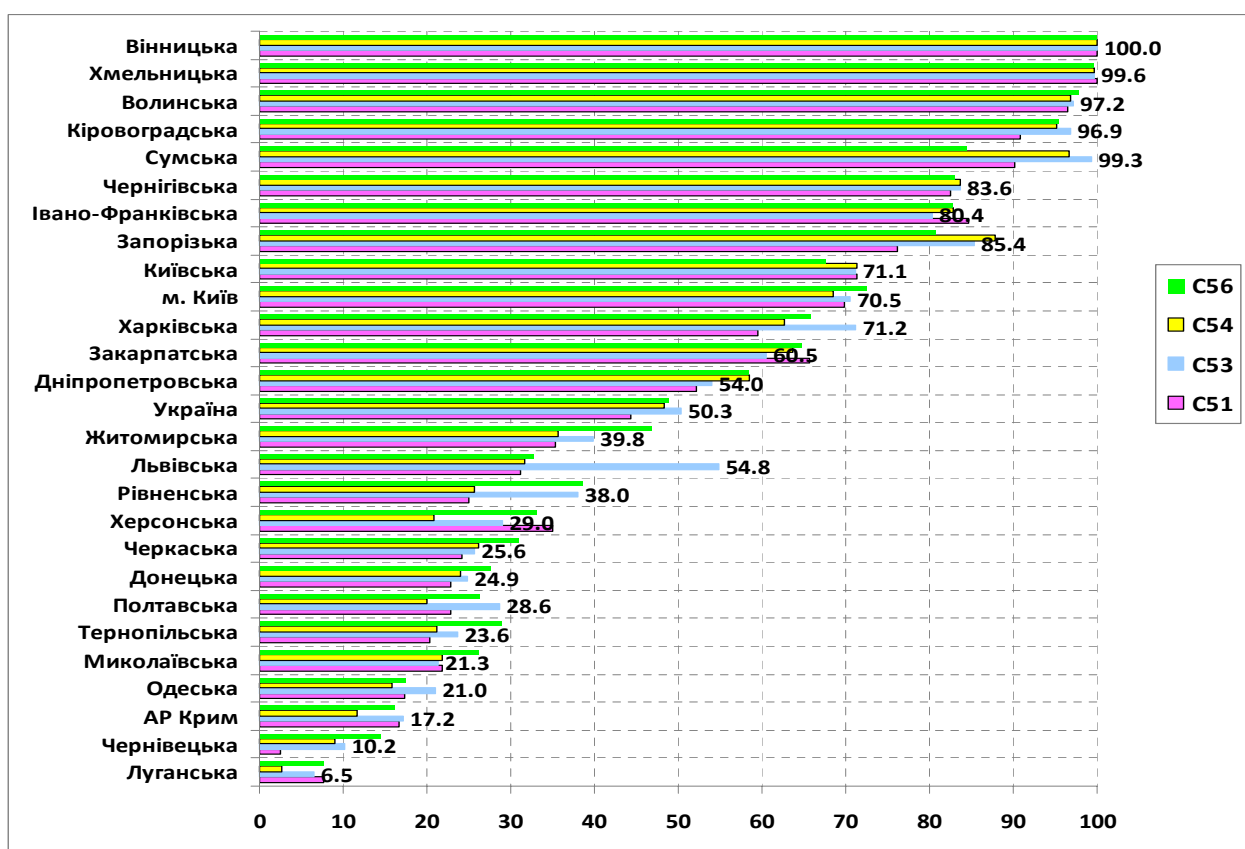

Рис. 3.2 – Простеженість контингентів хворих на ЗН окремих жіночих статевих органів в регіонах України в 2014-2015 рр., % (наведено значення показника спостереження хворих на ЗН шийки матки)

Хворі розглянутої когорти склалися з осіб, які мали дату народження 1900-2014 рр., тобто з жінок віком від 1 до 115 років. Хворі віком 0-49 років складали лише 14,2% цих контингентів, переважну більшість (72,9%) контингентів складали хворі віком 50-79 років. Звернімо увагу, що на кінець 2015 р. на онкологічному обліку перебувало 13,0% (21215 жінок) хворих на ЗН жіночих статевих органів віком 80+ років і з них 2,3% (4601 жінка) мали вік старше 90 років.

Аналіз розподілу контингентів за роком останнього спостереження виявив, що у 10,5% хворих на ЗН жіночих статевих органів відсутні дані про їхній життєвий статус впродовж понад 5-ти останніх років, а у 2,0% жінок – впродовж більш ніж 15-ти останніх років, але всі вони входили у кінці 2015 р. до складу контингентів хворих, тобто були зареєстровані в НКР в стані «під наглядом».

З отриманих у даному дослідженні результатів можна констатувати високу ймовірність того, що показники спостереження хворих на ЗН жіночих статевих органів в Сумській, Кіровоградській, Волинській, Волинській, Хмельницькій та Вінницькій областях не є достовірними і вимагають проведення аудиту та, з урахуванням великої кількості хворих, що перебувають на обліку районних онкологічних кабінетів, розробки детального плану поступової та регулярної перевірки відповідних списків контингентів.

Вимагає уваги і недостатній рівень спостереження хворих цієї когорти в Чернівецькій, Одеській, Миколаївській, Тернопільській, Полтавській, Херсонській та Черкаській областях, де навіть через 2-3 роки після встановлення діагнозу не було простежено 45,0-76,8% хворих на ЗН жіночих статевих органів, а через 5 років можна вважати втраченими з-під онкологічного нагляду 77-90,9% таких хворих.

4. Контингенти хворих на ЗН молочної залози (С50)

Третьою за обсягом була когорта контингентів хворих з діагнозом захворювання на ЗН молочної залози (С50), яка складала 15,0% всіх хворих, що перебували на онкологічному обліку на кінець 2015 року.

До складу контингентів хворих на ЗН молочної залози увійшли 22,0% хворих з ДД 1950-1999 та 36,0% хворих з ДД 2000-2009 (див. **Табл. 4.1**), тобто більш ніж половина (58,0%) хворих перебувала на онкологічному обліку понад 5 років. В різних регіонах України питома вага хворих, що перебували на обліку понад 5 років, складала від 51,8-53,0% в Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській та Кіровоградській областях до 58,5-60,3% в Одеській, Харківській, Чернівецькій та Чернігівській.

Середній по Україні показник простеженості контингентів хворих на ЗН молочної залози з ДД 1950-2013 становив 52,3% (див. **Табл. 4.1, Рис. 4.1**). Як і в попередньо розглянутих нозологічних групах, регіони виразно розрізнялися за рівнем спостереження хворих.

Найвищі показники спостереження було зареєстровано в 9-ти регіонах (Вінницькій, Волинській, Запорізькій, Івано-Франківській, Кіровоградській, Сумській, Хмельницькій та Чернігівській областях, а також у м. Київ), в Одеській, Полтавській та Чернівецькій областях було простежено 16,8-25,8% контингентів хворих на ЗН молочної залози, в інших регіонах діапазон рівнів спостереження варіював від 29,4% у Тернопільській області до 45,5% у Житомирській та від 53,8% у Дніпропетровській області до 71,6% – у Київській.

Простеженість груп хворих з різною датою встановлення діагнозу в Україні в цілому дещо різнилася: у хворих на ЗН молочної залози з ДД 1950-1999 вона становила 44,8%, у хворих з ДД 2000-2010 – 50,5% і у хворих з ДД 2010-2013 – 60,9%.

Таблиця 4.1 - Розподіл контингентів хворих на ЗН молочної залози (С50) і показники спостереження в залежності від року встановлення діагнозу (ДД)

Адміністративна територія	Кількість хворих					Питома вага, %				Рівень спостереження в 2014-2015 рр., %				
	1950-1999	2000-2009	2010-2013	1950-2013	1950-2015	1950-1999	2000-2009	2010-2013	1950-2013	1950-1999	2000-2009	2010-2013	1950-2013	1950-2015
Україна	39300	64408	48746	152454	179004	22.0	36.0	27.2	85.2	44.8	50.5	60.9	52.3	59.4
АР Крим	2241	3244	2562	8047	8776	25.5	37.0	29.2	91.7	14.4	12.3	25.0	16.9	23.8
Вінницька	1389	1991	1563	4943	5978	23.2	33.3	26.1	82.7	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Волинська	636	1079	769	2484	2997	21.2	36.0	25.7	82.9	92.5	97.6	99.5	96.9	97.4
Дніпропетровська	2681	4693	3852	11226	13666	19.6	34.3	28.2	82.1	48.5	51.8	59.9	53.8	62.0
Донецька	5033	7497	5530	18060	19227	26.2	39.0	28.8	93.9	19.5	27.3	44.7	30.4	34.7
Житомирська	788	1432	1199	3419	4123	19.1	34.7	29.1	82.9	23.7	38.3	68.5	45.5	54.8
Закарпатська	563	990	848	2401	2957	19.0	33.5	28.7	81.2	64.8	60.3	73.3	66.0	72.4
Запорізька	1126	2734	2146	6006	7278	15.5	37.6	29.5	82.5	87.2	83.9	92.7	87.7	89.8
Івано-Франківська	616	1205	996	2817	3442	17.9	35.0	28.9	81.8	79.2	84.6	92.7	86.3	88.8
Київська	1493	2410	1878	5781	6974	21.4	34.6	26.9	82.9	69.9	73.8	70.3	71.6	76.5
Кіровоградська	734	1173	1046	2953	3684	19.9	31.8	28.4	80.2	92.9	94.9	94.6	94.3	95.4
Луганська	2283	3313	2678	8274	8672	26.3	38.2	30.9	95.4	1.4	2.0	8.7	4.0	8.4
Львівська	1652	2761	2119	6532	8020	20.6	34.4	26.4	81.4	62.5	72.0	73.5	70.1	75.6
Миколаївська	1063	1856	1379	4298	5223	20.4	35.5	26.4	82.3	16.8	27.3	51.2	32.4	44.3
Одеська	2523	4290	2851	9664	11306	22.3	37.9	25.2	85.5	14.0	17.9	25.4	19.1	30.8
Полтавська	1303	1882	1453	4638	5649	23.1	33.3	25.7	82.1	21.1	23.6	32.9	25.8	39.1
Рівненська	638	1100	836	2574	3121	20.4	35.2	26.8	82.5	25.1	26.7	46.1	32.6	44.4
Сумська	1027	1594	1195	3816	4705	21.8	33.9	25.4	81.1	99.5	99.3	94.8	98.0	98.3
Тернопільська	644	1043	799	2486	3030	21.3	34.4	26.4	82.0	9.6	23.4	53.3	29.4	42.1
Харківська	2895	4730	3272	10897	12852	22.5	36.8	25.5	84.8	59.6	61.8	70.2	63.8	69.3
Херсонська	835	1643	1173	3651	4434	18.8	37.1	26.5	82.3	13.4	29.5	66.8	37.8	48.8
Хмельницька	990	1539	1241	3770	4651	21.3	33.1	26.7	81.1	100.0	99.7	99.9	99.9	99.9
Черкаська	1107	1840	1381	4328	5253	21.1	35.0	26.3	82.4	12.8	26.2	52.4	31.1	43.3
Чернівецька	630	901	591	2122	2560	24.6	35.2	23.1	82.9	6.5	13.2	33.3	16.8	31.1
Чернігівська	872	1368	956	3196	3830	22.8	35.7	25.0	83.4	88.8	92.8	96.2	92.7	93.9
м. Київ	2722	5131	3748	11601	14126	19.3	36.3	26.5	82.1	87.3	88.1	92.1	89.2	91.1

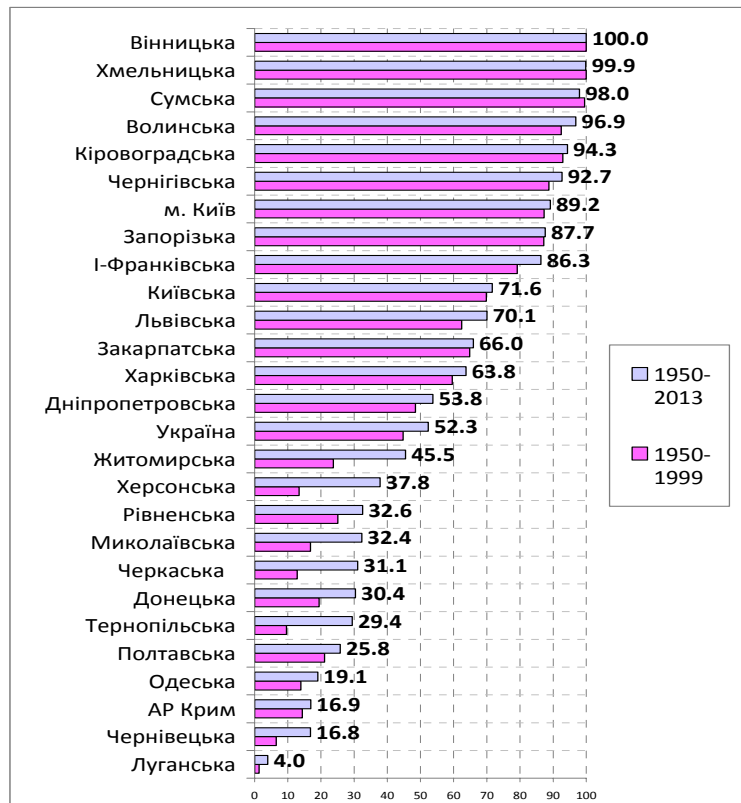

Рисунок 4.1 – Простеженість контингентів хворих на ЗН молочної залози в 2014-2015 рр., %

При цьому в регіонах з найвищими показниками спостереження між зазначеними групами відмінності майже не було, а в інших регіонах, зокрема в Чернівецькій, Тернопільській, Черкаській, Миколаївській, Рівненській, Херсонській та Житомирській областях, різниця показників спостереження між вказаними групами сягала 20-53%.

Вікова структура контингентів хворих на ЗН молочної залози станом на кінець 2015 р. майже співпадала з виявленою у контингентів хворих на ЗН жіночих статевих органів: 76,8% контингентів хворих склали особи віком 50-79 років, 10,2% - віком до 49 років, і 13,0% хворих, що перебували на обліку з приводу ЗН молочної залози, мали в 2015 р. вік понад 80 років (див. Табл. 4.2).

Таблиця 4.2 – Структура контингентів хворих на ЗН молочної залози залежно від віку та року останнього спостереження

Вікова група (рік народження)	Рік останнього спостереження								Вікова структура, %
	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	1950-1999	2000-2009	2010-2015	1950-2015	
90+ (1900-1925)	1	11	22	171	205	768	2845	3818	2.1
80-89 (1926-1935)	2	22	75	358	457	2426	16516	19399	10.8
70-79 (1936-1945)	1	6	63	393	463	3618	41121	45202	25.3
60-69 (1946-1955)	0	1	28	271	300	3257	50177	53734	30.0
50-59 (1956-1965)	0	0	3	58	61	1579	36972	38612	21.6
40-49 (1966-1975)	0	0	0	6	6	299	14202	14507	8.1
30-39 (1976-1985)	0	0	0	0	0	36	3441	3477	1.9
20-29 (1986-1995)	0	0	0	0	0	4	251	255	0.1
Всі	4	40	191	1257	1492	11987	165525	179004	100.0
Всі, % *	0.0	0.0	0.1	0.7	0.8	6.7	92.5	100.0	

*питома вага групи з відповідною датою останнього спостереження

Простеженість хворих на ЗН молочної залози в останні 5 років спостереження була дещо вищою і становила 92,5%, а хворих, які не спостерігались понад 15-ти років, в Україні було зареєстровано лише 0,8% (1492 особи).

Таким чином, в системі диспансеризації та спостереження життєвого статусу онкологічних хворих виявлені значні недоліки, найбільш виражені у хворих похилого та старечого віку.

В ході дослідження інших нозологічних груп була виявлена подібна картина спостереження контингентів хворих на ЗН з ДД 1950-2013. Так, у хворих на ЗН органів травлення рівень простеженості в 2014-2015 рр. становив 46,2%, у хворих на ЗН сечових органів – 45,8%, у хворих на ЗН чоловічих статевих органів – 48,8% та у хворих на ЗН лімфоїдної та кровотворної тканини – 51,7% (див. **Табл. 1.1В**, Бюлетень НКР № 18, стор. 82). Були виявлені загальні тенденції спостереження хворих з різних нозологічних груп контингентів та реєстрації їхнього життєвого стану в регіонах України: частина регіонів продемонструвала сумнівно високі показники спостереження хворих, в той час як в інших регіонах належне спостереження отримувала менш ніж четверта частина контингентів хворих.

5. Стан реєстрації статусу хворого в НКР

Розглянемо стан реєстрації статусу хворих в НКР під час спостереження на прикладі всієї когорти хворих на ЗН молочної залози. На кінець 2015 року в базі даних НКР було зареєстровано всього 433 416 хворих на ЗН молочної залози, які мають різний статус під час останнього спостереження (див. **Табл. 5.1**).

Таблиця 5.1 – Розподіл хворих на ЗН молочної залози за датою встановлення діагнозу та статусом, зареєстрованим під час останнього спостереження

Статус хворого	Рік встановлення діагнозу							Всі
	1909-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2009	2010-2015	
	Кількість хворих							
Всього	733	3569	12087	39518	114506	162318	100695	433426
помер (прогресування основного захворювання)	139	400	2525	13028	60445	74674	21124	172335
помер (ускладнення лікування)	1	4	22	136	621	198	66	1048
помер (з інших причин)	385	1724	4665	9962	15332	15534	3332	50934
вибув з-під нагляду	59	293	851	2059	3920	3052	500	10734
змінив місце проживання	118	563	1654	4470	7639	4729	828	20001
перебуває під наглядом	31	369	2370	9860	26541	64131	74844	178146
	Питома вага, %							
помер (прогресування основного захворювання)	19,0	11,2	20,9	33,0	52,8	46,0	21,0	39,8
помер (ускладнення лікування)	0,1	0,1	0,2	0,3	0,5	0,1	0,1	0,2
помер (з інших причин)	52,5	48,3	38,6	25,2	13,4	9,6	3,3	11,8
вибув з-під нагляду	8,0	8,2	7,0	5,2	3,4	1,9	0,5	2,5
змінив місце проживання	16,1	15,8	13,7	11,3	6,7	2,9	0,8	4,6
перебуває під наглядом	4,2	10,3	19,6	25,0	23,2	39,5	74,3	41,1

За правилами діяльності онкологічної служби безпосереднє спостереження більшості онкологічних хворих (які довічно перебувають на диспансерному обліку) виконують районні онкологи, які мають контактувати (безпосередньо, засобами зв'язку або через сімейних лікарів чи родичів) з кожним пацієнтом не рідше, ніж один раз на рік, для встановлення його життєвого статусу та/або запрошення на медичний огляд. Також обов'язком районного онколога є регулярне повідомлення відповідного регіонального КР про дати контактів, які відбулися, та стан пацієнтів на цей час: «перебуває під наглядом» (означає, що хворий побував на консультативному огляді, отримував лікування або просто був живим), «помер (через прогресування захворювання на ЗН, ускладнення лікування або з інших причин)», «змінив місце проживання», «вибув з-під нагляду». При веденні паперової картотеки онкологічних хворих в регіональних онкологічних закладах часто робили хибне припущення, що при відсутності відомостей про смерть чи виїзд хворого з місця проживання його можна

вважати живим і таким, що «перебуває під наглядом». Як бачимо, це призводило до значного накопичення реєстраційних карток хворих з невідомим життєвим статусом і тому на даний час «перебувають на обліку» всі хворі, інформація про смерть або виїзд з місця обслуговування яких не отримана регіональним КР.

Наведені в **Таблиці 5.1** дані свідчать, що в базі даних НКР зареєстровано тільки 2,5% хворих на ЗН молочної залози, які «вибули з-під нагляду». Серед хворих з більш ранньою датою діагнозу (ДД 1909-1989) питома вага востаннє зареєстрованих з такою позначкою є більшою і складає 5,2-8,2%. Очевидно, так склалося тому, що інформаційна технологія НКР вводилася в дію в 90-х роках і разом з реєстрацією хворих з вперше виявленими в 1990-2000 рр. ЗН, регіональні КР також вносили в базу даних відомості про всіх онкологічних хворих, які складали контингенти в регіоні на той час. Хворих, встановити контакт з якими у той час не вдалося, але й відомостей про смерть чи виїзд яких не було знайдено, зареєстрували з позначкою «вибув з-під нагляду». Як показало дане дослідження, пізніше ознаку «вибув з-під нагляду» використовували рідко.

В методичному посібнику «Застосування інформаційної технології НКР в системі диспансеризації онкологічних хворих», виданому Національним інститутом раку в 2017 р., ми пропонували вважати хворого таким, що «вибув з-під нагляду», якщо понад 5 років він не з'являвся на медичні огляди за місцем проживання і регіональний КР не володіє інформацією про його виїзд або життєвий стан. Дату останнього спостереження при цьому не змінювати, а дату внесення позначки «вибув з-під нагляду» реєструвати в якості «дати реєстрації вибуття» хворого з-під нагляду. Якщо після цього відбувається контакт хворого з онкологічною службою, то дату реєстрації вибуття з-під нагляду слід вилучити і повернути позначку «перебуває під наглядом» з новою датою спостереження і датою взяття на облік.

Такий підхід до реєстрації статусу хворого дозволить суттєво підвищити достовірність інформації про контингенти хворих та планування організації онкологічної допомоги в районі.

Перелік скорочень

ДД	– дата встановлення діагнозу
ЗН	– злоякісне новоутворення
КР	– регіональний канцер-реєстр
МЗ	– молочна залоза
МКХ-10	– Міжнародна статистична класифікація хвороб і проблем, пов'язаних зі здоров'ям, 10-го перегляду
НКР	– Національний канцер-реєстр України